

Boek 'Samen bewegen regelen in het basisonderwijs'

Binnenkort verschijnt het boek 'Samen bewegen regelen in het basisonderwijs' bij het Jan Luiting Fonds. Het schrijfp proces heeft een lange aanloop gehad dat startte in 2015 met een onderzoeksvraag aan de bijzondere leerstoel Pedagogiek en Onderwijskunde van de Lichamelijke Opvoeding (De Martelaer, 2020). Waar het voor elke vakleerkracht bewegingsonderwijs als vanzelfsprekend is dat er methodisch gewerkt wordt binnen het domein 'bewegen verbeteren', blijkt uit onderzoek dat vakleerkrachten in het basisonderwijs vooral onbewust bekwaam zijn in het samen met leerlingen regelen van een les bewegingsonderwijs (Opstoel et al., 2022). Daarnaast is de tijd rijp om meer aandacht aan het samen bewegen regelen te besteden. Burgerschap en sociale vaardigheden staan volop in de aandacht en het samen regelen van beweegsituaties sluit daar uitstekend bij aan. |

Tekst Sjoerd Andringa

Van ongericht naar een gerichte aanpak

Uit het eerder genoemde onderzoek van (Opstoel et al., 2020) blijkt dat vakleerkrachten het thema bewegen regelen vooral om drie redenen belangrijk vinden:

- Zelfstandigheid van leerlingen vergroten. Het is belangrijk dat leerlingen meer grip krijgen op het organiseren van hun leerproces.
- Beweegtijd maximaliseren en instructietijd minimaliseren. In een gedifferentieerde les is het noodzakelijk dat leerlingen actief meewerken aan de organisatie, zodat alle leerlingen tot hun recht kunnen komen.
- Ontwikkeling van de leerling voor nu en later. Na en buiten school, zowel in de georganiseerde sport met haar verdeling van functies en taken als bij het zelf sporten of bewegen zonder begeleiders, moeten de beweegsituaties ook geregeld worden om iedereen tot zijn recht te laten komen.

Wij hopen met dit boek een bijdrage te leveren aan een gerichte aanpak van het doeldomein 'samen bewegen regelen' dat samen met 'bewegen verbeteren' en 'bewegen beleven' de basis vormt voor het bewegingsonderwijs in het basisonderwijs. Bij

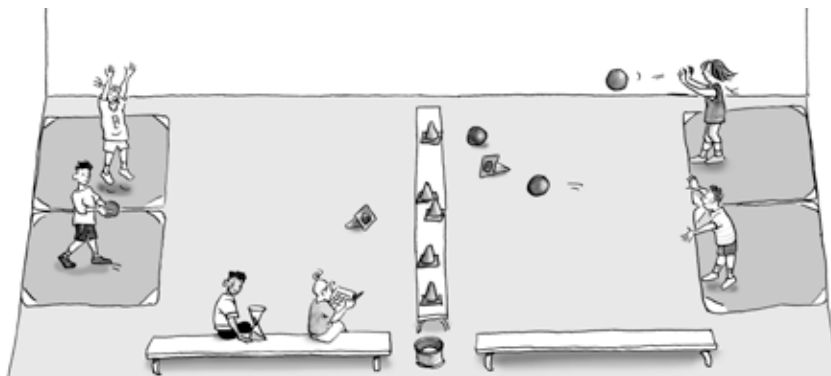

samen bewegen regelen staat de onderstaande reguleringssuitdaging centraal.

Gezamenlijk leerproces

Het bijzondere van samen bewegen regelen is dat het niet alleen gaat

De reguleringssuitdaging is dat leerlingen in verschillende contexten leren om de toenemende beweegdiversiteit op een sociaal rechtvaardige wijze te organiseren als groep.

Het onderzoek naar bewegen regelen begon met een literatuurstudie en interviews met experts (Opstoel, 2020), waaruit een breed beeld zichtbaar werd over de waarde van dit thema voor leerlingen en leerkrachten. Ook uit het onderzoek bij zes vakleerkrachten naar de praktische uitvoering van bewegen regelen tijdens de onderwijssituatie touwzwaaien bleek dat elke vakleerkracht andere keuzes maakte. Deze verschillen kwamen voort uit de specifieke schoolcontext en opvattingen over de waarde van leren samenwerken. De bedoeling was een cursus voor vakleerkrachten te geven om gezamenlijk op zoek te gaan naar een methodisch kade. Een werkgroep heeft voor deze cursus een opzet gemaakt, wat de basis is geweest voor het schrijven van het nieuwe boek. Vanwege de coronabeperkingen kon het onderzoek niet verder in de praktijk uitgevoerd worden. In LO Magazine 9 2020 is terug te lezen wat toen de stand van zaken was van het onderzoek. Op initiatief van de KVLO en Alo Nederland is vanaf september 2021 een schrijfgroep begonnen aan het schrijven van het boek Samen bewegen regelen in het basisonderwijs.

over het leerproces van leerlingen maar ook over dat van de vakleerkrachten. Het uit handen geven van regelende taken aan leerlingen is voor veel vakleerkracht ook een verandering. De leerkracht blijft eindverantwoordelijk voor het verloop van een les bewegingsonderwijs en zal daarom invloed willen hebben op hoe de leerlingen met elkaar het bewegen regelen. Dat vraagt om een duidelijk doel en een gerichte aanpak. Dit boek wil daartoe een handreiking bieden en volgt daarbij een didactisch kader (zie figuur 1).

Een overzichtskader

Het boek wordt gestart met het toelichten van het doeldomein samen bewegen regelen. Wat bedoelen we daarmee, waarom is er voor deze term gekozen en waar staat het ten opzichte van de andere doeldomeinen? Wat is de centrale reguleringsuitdaging en hoe is die tot stand

gekomen? In het boek staat een overzicht van regelthema's en regeltaken die kinderen kunnen doen en hoe ze daar beter in kunnen worden (zie tabel 1).

Beginsituatie tot groepsplan

Welke regeltaken relevant zijn om aan te werken, is afhankelijk van de beginsituatie. In hoofdstuk 2 bespreken we de beginsituatie aan de hand van contextfactoren die te herkennen zijn, manieren voor het onderzoeken van een beginsituatie en vragen die helpen bij de verkenning van hoe je als vakleerkracht zelf het doeldomein samen bewegen regelen waardeert.

Op basis van de beginsituatie kan de vakleerkracht het vakleerplan en de groepsplannen bewegingsonderwijs op- en bijstellen. De doelen worden hierin op de beginsituatie afgestemd. Het is aan de vakleerkracht om te bepalen wat prioriteit krijgt in de

context waar hij zich bevindt. Om te helpen bij het maken van keuzes zijn er verschillende overwegingen uitgewerkt en voorzien van voorbeelden.

Regelknoppen

Belangrijk om te vermelden is dat dit boek geen standaard methode biedt. Pas tijdens de les wordt duidelijk op welke wijze de regeltaken op een sociaal rechtvaardige wijze uitgevoerd kunnen worden. Er wordt aan de hand van methodische regelknoppen (kleine methodische aanpassingen die het makkelijker of moeilijker maken) beschreven, waar een vakleerkracht aan kan draaien om het samen bewegen regelen meer of minder te problematiseren bij een specifieke beweegactiviteit. Ook bespreken we hoe de regeltaken aan de leerlingen overgedragen kunnen worden in de vorm van verschillende rollen.

In hoofdstuk 5 staan manieren om het samen bewegen regelen te evalueren, als een soort omkeren van de didactische stappen. Voor samen bewegen regelen zijn er nog geen bruikbare evaluatiekaders beschikbaar. We bespreken enkele mogelijkheden hoe te evalueren. Hierin staan de lesevaluatie met de klas en de gesprekken met de leerlingen centraal.

Praktijkvoorbeelden

Als schrijversgroep vinden wij het belangrijk om het geheel op basis van de regelthema's met regeltaken met uitgewerkte praktijkvoorbeelden te verduidelijken. Bij het opstellen hiervan werd goed duidelijk dat de regelthema's en regeltaken niet als op zichzelf staande methodische lijnen

Figuur 1 Didactisch kader

Tabel 1 Overzicht schema ‘Samen bewegen regelen’

Doeldomein	Regelthema	Reguleringsuitdaging	Regeltaak	Regelrol	Regelknoppen
Samen bewegen regelen	Arrangeren van een bewegingcontext	Bouwen van beweegcontexten om op een zorgzame wijze beweegdiversiteit mogelijk te maken	Op-en afbouwen	Bouwer	2 bouwknoppen • Welk bouw materiaal? • Welke bouw instructie?
			Herstellen	Hersteller	2 herstelknoppen • Wanneer herstelactie? • Welk doordraaisysteem?
			Aanpassen	Architect	2 aanpasknoppen • Voor wie? • Welke ontwerpruimte?
	Assisteren bij een bewegingactiviteit	Functioneren als assistent om anderen te ondersteunen	Verzorgen	Verzorger	2 verzorgknoppen • Welke fysieke zorg? • Welke mentale zorg?
			Beveiligen	Beveiliger	2 beveiligingsknoppen • Welke fysieke ondersteuning? • Welke fysieke hulpverlening?
			Coachen	Coach	2 coachknoppen • Welke leerhulp? • Wat is de strekking van de leerhulp?
	Afspreken van regels	Bespreken van regels om elkaar gelijkwaardige kansen te geven om samen te bewegen	Vertellen	Teamleider	2 vertelknoppen • Hoeveel regels? • Welke partij/ functieverdeling?
			Controleren	Scheidsrechter	2 controleerknoppen • Welke maatregel? • Welke regelovertreiding?
			Overleggen	Burgermeester	2 overlegknoppen • Wanneer overleggen? • Welk belang?

gezien kunnen worden. Er is constant een overlap tussen de verschillende regelthema’s en regeltaken. Het is dus zaak aan de lezer om dit duidelijk in oogschouw te houden en dit alles te vertalen naar de eigen praktijk. Het is de vakleerkracht of alo-student die aan de regelknoppen kan draaien in de lessen bewegingsonderwijs. Om het boek praktisch te gebruiken voor verschillende doelgroepen is er gekozen het overzichtsschema en een tekst op de zijflappen te drukken. Dit maakt het mogelijk om eenvoudig tussen de hoofdstukken te schakelen. ●

Bronnen

De Martelaar, K. (2020). De vakleerkrachten leren bewegen regelen; van intentie naar realiteit. *Lichamelijke opvoeding*, 108(9), 4-7.

Opstoel, K., Chapelle, L., Prins, F. J., De Meester, A., Haerens, L., Van Tartwijk, J., & De Martelaar, K. (2020). Personal and social development in physical education and sports: A review study. *European Physical Education Review*, 26(4), 797-813.

Opstoel, K. & De Martelaar, K. (2020a) Kan Bewegen regelen bijdragen aan de persoonlijke en sociale ontwikkeling van kinderen? *Lichamelijke opvoeding*, 108(9), 8-10.

Opstoel, K., De Martelaar, K., Hazebach, C. (2020b). Opzoek naar een methode bewegen regelen. *Lichamelijke opvoeding*, 108(9), 18-19.

Opstoel, K., Prins, F., Jacobs, F., Haerens, L., Van Tartwijk, J., & De Martelaar, K. (2022). Physical education teachers’ perceptions and operationalisations of personal and social development goals in primary education. *European Physical Education Review*, 28(4), 968-984.

Schrijfgroep (ter perse). *Samen bewegen regelen in het basisonderwijs*. Arko Sports Media.

Contact

s.r.m.andringa@hhs.nl
Sjoerd Andringa is opleidingsdocent aan de Halo en maakt deel uit van de schrijfgroep van Samen bewegen regelen

Tekeningen

Gerben Ottink en Joliet Leenhouts

Kernwoorden

samen bewegen regelen, regelthema, regeltaken, primair onderwijs